

В. М. Жукинський, М. М. Хомик

Інтродукція

ІНТРОДУКЦІЯ (лат. *introductio* – введення, від *introduco* – ввожу) – переселення окремих сортів і видів рослин та тварин за межі їхніх природних ареалів на території, де вони раніше не існували. У музиці та літературі – невеликий вступ, що передує осн. частині муз. або літ. твору; різновид увертюри.

Інтродукція гідробіонтів (І. г.) – переселення певних видів водяних тварин (безхребетних, риб) і рослин за межі їхніх природних ареалів у водойми і водотоки, де вони раніше не існували. І. г. є початк. фазою [акліматизації](#). Укр. гідробіологи у 60-х рр. 20 ст. обґрунтували доцільність і здійснили широкомасштабне переселення водяних безхребетних понто-каспій. фауни (гаммарид разом з мізидами, корофїїдами, поліхетами і моллюсками) з Дніпров.-Бузького лиману до внутр. водних об'єктів України для поліпшення корм. бази риб, що мало позитивні результати. Прикладом вдалої І. г. є також впровадження у рибне госп-во України коропових далеких комплексів: білого й чорного амурів, білого (амурського) і строкатого товстолобиків. Масштаби вирощування і вилову їх у ставках та природ. водних об'єктах набули вагомого екол. значення. Культура розведення цих риб ґрунтується на штуч., а не природ. відтворенні потомства, оскільки у водних об'єктах України відсутні умови для нересту плідників, розвитку потомства, особливо в ранньому онтогенезі.

В. М. Жукинський

Інтродукція рослин (І. р.) – цілеспрямована діяльність із уведення в культуру певного природно-історичного регіону нових родів, видів, сортів і форм рослин або перенесення їх з природи в культуру. Поняття «інтродукція» передбачає активну діяльність людини, спрямовану на збагачення культур. флори. Осн. завдання І. р. – вирішення як фундам. проблем, пов'яз. зі збереженням різноманіття флори, виявленням закономірностей адаптації рослин до умов нового (інтродукц.) ареалу, так і практ. завдань (повне і рац. використання рослин. ресурсів). Інтродукц. роботу починають з вивчення флори досліджуваного регіону (осередку інтродукції), виявлення клімат., флорист. і фітоценотич. аналогій. У цьому регіоні збирають вихід. інтродукц. матеріал, досліджують інтродукований

вид (ритміка росту і розвитку, її синхронність з клімат. ритмом, стійкість до температури, засолення, техноген. умов, фізіол. особливості, біохім. склад, насіннева продуктивність, спосіб розмноження). Оцінювання інтродукц. здатності рослин є важливим завершал. етапом первин. інтродукції. Після підведення підсумків І. р. відбирають перспективні для масового розмноження види, здійснюють дослідно-пром. перевірку й упровадження в культуру. Як правило, інтродукція супроводжується [акліматизацією рослин](#). Заг. теорія І. р. відсутня. Її формулювання ускладнюється тим, що дослідж. онтогенезу інтродуцентів є завершал. етапом первин. інтродукц. випробувань, у зв'язку з чим виявлення будь-яких закономірностей інтродукц. процесу можливе на основі систем. планування і прогност. оцінок усіх його етапів. Останнім часом існує тенденція переходу від диференційов. до інтеграл. оцінювання успішності інтродукції й акліматизації рослин.

І. р. започатковано водночас із зародженням [землеробства](#). На території України І. р. розпочато бл. 6 тис. р. тому, свідченням чого є знахідки насіння ячменю, проса, гороху, бобів, абрикоса, сливи в культур. шарах ранньотрипіл. поселень. У той же період окультурено виноград та яблуню лісові. На поч. 1 тис. до н. е. на тер. сучас. України з'явилися жито, сочевиця, часник, коноплі. У 7 ст. до н. е. грец. колоністи в Пн. Причорномор'ї інтродукували виноград справжній, лавр благородний, кипарис вічнозелений, на поч. н. е. – смоківницю звичайну, персик звичайний, маслину європейську, горіх грецький, мигдаль звичайний. У 10 ст. н. е. у лісостеп. зоні України впроваджено виноград справжній, шовковицю білу, вишню звичайну, горіх грецький, цибулю, буряк цукровий, які набули поширення в культурі. Інтенсифікації І. р. у 17–19 ст. сприяло заснування ландшафт. та дендрол. парків, акліматизац. і ботан. садів, садових фірм. У цей час інтродуковано багато видів рослин із Пн. Америки, Сх. та Серед. Азії, Кавказу, Середземномор'я. Набули масового поширення картопля, соняшник, кукурудза. Найбільшими осередками І. р. стали: у Прикарпатті – Ботан. сад Львів. університету, на Буковині – Ботан. сад Чернів. університету, на Правобережжі – Кременец. ботан. сад (згодом його колекції рослин передано Ботан. саду Київ. університету, який продовжив інтродукц. діяльність), дендрол. парки «Олександрія» (Біла Церква) та «Софіївка» (Умань), на Лівобережжі – акліматизац. сад побли. Краснокутська (нині смт Харків. обл.), Ботан. сад Харків. університету, у степ. зоні – дендрол. парки «Веселі Боковеньки» (нині Долин. р-н Кіровоград. обл.) та «Асканія-Нова» (нині Чаплин. р-н Херсон. обл.), Ботан. сад Одес. університету, в Криму – Нікіт. ботан. сад. У 20 ст. засн. низку ботан. садів у Києві, Житомирі, Вінниці, Кам'янці-Подільському, Черкасах, Полтаві, Дніпропетровську, Донецьку, Херсоні, Сімферополі, Євпаторії, Ужгороді, Івано-Франківську, Луцьку, Кривому Розі, які здійснюють І. р. Нині кількість інтродукованих дерев. рослин у 5 разів перевищує кількість дикорослих видів дерев і кущів. Завдяки І. р. значно змінено культур. ландшафт України. Укр. ботаніки зробили вагомий внесок у вивчення важливих теор. і практ. питань І. р. (інтродукц. районування України, біол. основи інтродукції великої кількості видів рослин, методика

оцінювання успішності інтродукції, схема становлення культур. флори внаслідок і. р., внутр.-видова різноманітність і формоутворення, насіннезнавство й насінництво, агротехніка вирощування інтродукованих рослин тощо).

М. А. Кохно , С. В. Клименко

Інтродукція тварин (і. т.) – переселення окремих видів тварин у нові для них ареали. Може завершуватися [акліматизацією тварин](#) або згасанням і вимиранням популяцій. Розрізняють навмисну і випадк. і. т. Навмис. інтродукції підлягають види, які мають пром. значення, сприяють госп. діяльності людини. Випадк. інтродукція – завезення тварин (переважно паразитів) з імпортованою с.-г. продукцією, корис. інтродуцентами, [баластними водами](#) тощо. Прикладом і. т. в Україні були масштабні проекти із завезення чужорід. видів хребетних, зокрема за програмами із покращення мислив. угідь (серед. 20 ст.).

М. М. Хомик

Рекомендована література

1. Вовк П. С. Биология дальневосточных растительноядных рыб и их хозяйственное использование в водоемах Украины. К., 1976;
2. Жукинський В. Н., Харченко Т. А., Ляшенко А. В. Вселение чужеродных и расселение местных видов водных беспозвоночных и рыб в пределах и вне пределов поверхностных вод Украины // ГБЖ. 2006. Т. 42, № 6.
3. Гродзинський А. М. До системи уявлень про інтродукцію і акліматизацію рослин // Інтродукція й акліматизація рослин. Д., 1978. Вип. 12;
4. Лыпа А. Интродукция и акклиматизация древесных растений на Украине. К., 1978;
5. Логгинов В. Б. Интродукционная оптимизация лесных культурценозов. К., 1988;
6. Кохно Н. А., Курдюк А. М. Теоретические основы и опыт интродукции древесных растений в Украине. К., 1994;
7. Сикура И. И. Теоретические и методологические основы интродукции растений природных флор // Интродукция и акклиматизация растений. Д., 1994. Вып. 19;
8. Булах П. Е., Козлов Р. В. Развитие идей климатической аналогии в интродукционном прогнозировании // Бюл. Никит. ботан. сада. Ялта, 2003. Вып. 88.

Бібліографічний опис:

Інтродукція / В. М. Жукинський, М. М. Хомик // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН

України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-12430>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).